

Organik v Dow Chemical: het achterhalen van geheim bewijs van een geheime inbreuk op een bedrijfsgeheim

Prof.mr. Th.C.J.A. van Engelen

Hoge Raad 28 september 2018, ECLI:NL:HR:2018:1775, IEPT20180928, *BIE* 2018/34, m.nt. W.J.G. Maas, *NJ* 2019/70, m.nt. Ch. Gielen en A.I.M. van Mierlo, *IER* 2019/5, m.nt. F.W.E. Eijsvogels (*Organik v Dow Chemical*) (raadsheren: C.A. Streefkerk, G. Snijders, M.V. Polak, C.E. du Perron en M.J. Kroeze; conclusie A-G E.M. Wesseling-van Gent)

Inleiding

99 jaar nadat de Hoge Raad in het arrest *Lindenbaum / Cohen*¹ feitelijk bescherming toekende aan de bedrijfsgeheimen van drukkerij Lindenbaum en de maatschappelijke zorgvuldigheidsnorm juridisch op de kaart zette, trad in Nederland de Wet Bescherming Bedrijfsgeheimen in werking ter implementatie van de Europese Bedrijfsgeheimenrichtlijn.²

Juridisch gelijk behoren te hebben is één ding, maar om feitelijk gelijk te krijgen is bewijs nodig. Met name bij het procederen over bedrijfsgeheimen is dat bewijs vaak lastig boven tafel te krijgen. Een probleem bij het procederen over bedrijfsgeheimen is dat het bewijs van de gestelde inbreuk op andermans bedrijfsgeheim meestal verweven is met bedrijfsgeheime informatie van de beweerdelijke inbreukmaker, die op zijn beurt ook aanspraak kan maken op bescherming van zijn (beweerdelijk wel) rechtmatig verworven bedrijfsgeheimen. Beide partijen hebben er dus belang bij om bepaalde voor de procedure essentiële informatie ‘onder de pet’ te kunnen houden, maar als niet alle feiten voor beide partijen – en de rechter – kenbaar zijn, kan het recht op een eerlijk proces van artikel 6 EVRM in het gedrang komen.

Het is dan aan de rechter om als een volleerd koorddanser het evenwicht tussen deze conflicterende rechtsbelangen te vinden en ervoor te zorgen dat het recht zijn loop kan hebben. Met dit arrest van 28 september 2018 bekrachtigt de Hoge Raad grotendeels het door het Hof Den Haag geschreven draaiboek voor het behandelen van de vraag of en in welke mate inzage in andermans bedrijfsgeheimen gegeven kan worden om te beoordelen of er een inbreuk op de eigen bedrijfsgeheimen gepleegd is. Daarmee wordt de feitenrechter voorzien van de nodige handvatten en richtingaanwijzers voor het vermijden van procesrechtelijke uitglijders. En dat in een zaak over diefstal van bedrijfsgeheimen en het vernietigen van bewijs waarvan de feiten een volledige aflevering van *Crime Scene Investigation* kunnen dragen.

De casus

De Amerikaanse multinational Dow Chemical (hierna: Dow) heeft in 2009 Rohm and Haas Chemicals (hierna: R&H) overgenomen. Dat bedrijf is gespecialiseerd in emulsietechnologie voor verf. Wanneer een nieuwe verflaag wordt aangebracht is het van belang dat deze goed dekt,

1 IEPT19190131, HR 19 januari 1919, *NJ* 1919/161, m.nt. W.L.P.A. Molengraaff.

2 Wet van 17 oktober 2018, houdende regels ter uitvoering van Richtlijn 2016/943/EU van het

Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2016 betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte knowhow en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen,

gebruiken en openbaar maken daarvan (*PbEU* 2016, L 157) (Wet bescherming bedrijfsgeheimen). *Stb.* 2018, 369 en 370.

zodat de kleur van de ondergrond – met name wanneer die sterk afwijkend is – niet doorschijnt. Een goed dekende verflaag moet een hoge lichtreflectiewaarde hebben en daarvoor wordt van oudsher titaniumdioxide aan verf toegevoegd. Dat middel is echter duur en R&H heeft als alternatief daarvoor ‘opaque polymeren’ als toevoegingsmiddelen ontwikkeld. De technologie van R&H voor het maken van deze opaque polymeren is geheim. Vanaf het begin van de jaren tachtig brengt R&H deze opaque polymeren onder het merk ROPAQUE op de markt en sinds het eind van de jaren negentig wordt een verbeterde productlijn onder het merk ROPAQUE Ultra op de markt gebracht.

De Turkse multinational Organik, met productie-faciliteiten in Turkije en Rotterdam, komt na 2009 ook met opaque polymeren op de markt onder het label ORGAWHITE 2000. Die opaque polymeren van Organik vertonen in hun essentiële eigenschappen sterke overeenkomsten met ROPAQUE Ultra van Dow.

Dow is van oordeel dat het praktisch onmogelijk is om een dergelijk overeenstemmend opaque polymeer te produceren zonder kennis te hebben van haar bedrijfsgeheimen. Dow wordt in haar vermoedens gesterkt door het feit dat in ieder geval twee voormalig R&H werknemers, die ieder meer dan 20 jaar voor R&H hebben gewerkt en bekend waren met de technologie van R&H, vanaf 2008 voor Organik werkzaam geweest waren.

De Amerikaanse procedure

In 2013 begint Dow in de Verenigde Staten een procedure bij de U.S. International Trade Commission (hierna: ITC) inzake het onrechtmatig verkrijgen en gebruiken van haar bedrijfsgeheimen door Organik voor de ontwikkeling en het introduceren op de Europese en Amerikaanse markt van ORGAWHITE 2000. In die Amerikaanse procedure werd Organik door de ITC bevolen alle voor het geschil van belang zijnde stukken over te leggen (‘discovery’). Tevens werden meer dan twintig Organik-medewerkers als getuige gehoord en vonden forensische inspecties plaats van de netwerken en computers van Organik.

In die Amerikaanse procedure blijkt dat tijdens het gerechtelijk onderzoek bewijsmateriaal is verdwenen. Dat wordt in het arrest van de Hoge Raad beschreven in overweging 5.1.5 sub (c):

‘(c) Tot slot wordt de aannemelijkheid van een schending van bedrijfsgeheimen volgens het hof ondersteund door het feit dat de twee voormalig werknemers van R&H, en een werknemer van Organik zelf, bewijsmateriaal verloren hebben laten gaan, nadat Dow een procedure tegen Organik aanhangig had gemaakt bij de ITC en deels zelfs nadat de ITC Organik had bevolen bewijs te bewaren en over te leggen. Organik heeft voor het verlies van bewijsmateriaal geen geloofwaardige verklaring gegeven.

Zo is niet in geschil dat de ene voormalig werknemer van Dow, nadat Dow de zaak bij de ITC aanhangig had gemaakt, de harde schijf uit zijn computer heeft verwijderd, met een hamer stuk heeft geslagen en bij het afval heeft gegooid. Ook onbestreden is dat de andere voormalig werknemer, nadat de ITC had bevolen de laptop van deze medewerker te kopiëren en te bewaren, meer dan 2.700 bestanden van die laptop heeft verwijderd en vervolgens, na de inspectie, de laptop en ten minste twintig gegevensdragers heeft verloren. Nadien is door

gebruikmaking van zogenoemde jumplists achterhaald dat op die gegevensdragers mappen hadden gestaan met de naam “R&H” en dat in de naam van meer dan 200 bestanden de naam van een product van Dow voorkwam.

Ook staat vast dat Organik, nadat de ITC forensische inspectie had bevolen van een laptop van een medewerker die in het verleden eveneens bij een R&H-dochtervennootschap heeft gewerkt, 190 gigabyte aan opslagruimte heeft overgeschreven op die laptop, door ten minste 108 maal de program files folder te kopiëren, waarbij de klok zodanig is verzet dat het leek alsof de program files veel eerder waren gecreëerd, en dat Organik vervolgens het programma CCleaner, dat bekendstaat als datavernietigingsinstrument, op die laptop heeft laten draaien. Via forensische inspectie is gebleken dat op die laptop documenten opgeslagen waren met de namen “OldRh”, “ORGAWHITE” en “OPAC 204x”. Die namen wijzen erop dat de documenten informatie zouden kunnen bevatten die relevant was voor de ITC-procedure en de onderhavige procedure. (rov. 4.40)

Het hof heeft op basis van het voorgaande en de verklaringen hierover van Organik geoordeeld dat Organik niet de indruk heeft kunnen wegnemen dat zij en de hiervoor genoemde voormalige werknemers van Dow hebben gepoogd bewijsmateriaal van de schending van bedrijfsgeheimen te laten verdwijnen. (rov. 4.41)

De ITC legt Organik in april 2015 een boete op met een importverbod van ORGAWHITE 2000 voor de Verenigde Staten van 25 jaar. De ITC vaardigt tevens een zogeheten ‘protective order’ uit voor de bewijsstukken in de ITC-procedure, wat inhoudt dat die stukken door Dow niet mogen worden ingebracht in een buitenlandse procedure tegen Organik. Organik gaat in hoger beroep van de beslissing van de ITC bij de U.S. Court of Appeals for the Federal Circuit, die de ITC beslissingen bekrachtigt op 15 februari 2017. Daarmee zijn de beslissingen van de ITC onherroepelijk.

De Nederlandse procedure

Dow dient op 6 mei 2015 een verzoekschrift in bij de Rechtbank Rotterdam tot het leggen van een conservatoir bewijsbeslag op grond van artikel 730 Rv op alle (digitale) documenten waarvan Dow op grond van artikel 843a Rv inzage of afschrift kan vorderen en die vanuit de fabriek van Organik in Rotterdam toegankelijk waren en zien op het onrechtmatig verkrijgen en gebruiken door Organik van de bedrijfsgeheimen van Dow. Tevens werd verlof verleend tot het maken van een gedetailleerde beschrijving van de productieprocessen in de fabriek van Organik c.s. in Rotterdam (art. 1019b(1) Rv). De in beslag genomen stukken en de beschrijving van het productieproces dienden in bewaring te worden gegeven aan een door de voorzieningenrechter benoemde gerechtelijke bewaarder (art. 709 Rv). Van belang is dat het recht op inzage van artikel 843a Rv en de mogelijkheid van beslag ex artikel 730 Rv voor alle rechtsverhoudingen gelden. De artikelen 1019 tot en met 1019i Rv zien alleen op handhaving van intellectuele-eigendomsrechten en de bescherming van bedrijfsgeheimen wordt niet als een recht van intellectuele eigendom beschouwd. Verder is relevant dat artikel 1019b Rv specifiek voorziet in een bewijsbeslag in IE-zaken. In het *Molenbeek*-arrest van 13 september 2013³ heeft de Hoge Raad echter geoordeeld dat de wet voldoende grondslag biedt voor het ook kunnen leggen van

een bewijsbeslag in niet-IE-zaken. Of dat ook geldt voor de gedetailleerde beschrijving was in dat arrest niet aan de orde en daarmee dus nog een open vraag.

De Rechtbank Den Haag

Met de gelegde beslagen en de beschrijving van het productieproces en het in bewaring geven daarvan aan de benoemde gerechtelijke bewaarder werd het (mogelijke) bewijs veilig gesteld. Dow had daarmee echter nog geen toegang tot de inhoud van die stukken en wist dus niet wat daarmee nu wel of niet bewezen kon worden. Omdat de in de Amerikaanse procedure overgelegde stukken niet in buitenlandse procedures gebruikt mochten worden, was het voor Dow dus belangrijk om te weten of de beslagen doel getroffen hadden en om zich een oordeel te kunnen vormen over de bewijskracht van de zich onder de bewaarder bevindende stukken. Om die reden begon Dow een kort geding bij de Rechtbank Rotterdam waarin zij – kort gezegd – vorderde dat haar werd toegestaan inzage te krijgen in en kopieën te krijgen van de zich onder de bewaarder bevindende stukken. In dat kort geding vorderde Organik op haar beurt in reconventie – kort gezegd – opheffing van de gelegde beslagen.

In een uitvoerig gemotiveerd vonnis van 12 oktober 2015⁴ wees de Rotterdamse voorzieningenrechter de vorderingen in conventie en in reconventie af. Het verzoek tot inzage van Dow werd afgewezen – kort gezegd – omdat er wel aanwijzingen waren voor een gerechtvaardigd vermoeden van onrechtmatig handelen door Organik, maar er nog te veel onduidelijk was voor een veroordeling tot afgifte of inzage. Datzelfde gold naar het oordeel van de voorzieningenrechter voor de in reconventie gevorderde opheffing van de gelegde beslagen.

Het Hof Den Haag

Het Hof Den Haag (hierna: het Hof) kent de door Dow gevraagde inzage wel toe. Bij tussenarrest van 19 juli 2016⁵ overweegt het Hof op welke gronden het tot een ander oordeel komt dan de voorzieningenrechter en dat het tot benoeming van een onafhankelijke deskundige zal overgaan. Bij eindarrest van 17 januari 2017⁶ vernietigt het Hof vervolgens het vonnis en bepaalt onder meer dat Dow inzage kan krijgen in documenten die eerst nog door de benoemde onafhankelijke deskundige gescreend dienen te worden.

Het Hof oordeelde in het tussenarrest van 2016 onder meer dat Dow de bedoelde bedrijfsgeheimen voldoende had gespecificeerd om een inzagevordering op grond van artikel 843a Rv te kunnen dragen, mede met het oog op het gerechtvaardigde belang van Dow bij bescherming van haar bedrijfsgeheimen.

Verder oordeelde het Hof in het arrest van 2016 ook dat ten onrechte verlof was verleend voor het opstellen van een gedetailleerde beschrijving van de productieprocessen

van Organik op grond van de artikelen 1019b en 1019d Rv, omdat die artikelen alleen van toepassing zijn bij handhaving van een recht van intellectuele eigendom en bescherming tegen schending van bedrijfsgeheimen geen recht van intellectuele eigendom is.

Het belang van de procedure is voor de rechtspraak met name ook daarin gelegen dat het Hof in zijn arresten een gedetailleerd draaiboek geeft voor de wijze waarop bepaald dient te worden welke documenten wel of niet door Dow ingezien kunnen gaan worden. Dat draaiboek is in cassatie niet aangetast, zodat het arrest een duidelijke *template* bevat voor wat een partij kan en dient te vorderen c.q. wat een rechter kan toewijzen.

Conclusie A-G Wesseling-van Gent

De advocaat-generaal was – kort gezegd – van oordeel dat de klachten van Organik tegen het oordeel van het Hof in conventie, dat Dow voldoende had gesteld om inzage te kunnen rechtvaardigen, terecht waren.

Tevens was de advocaat-generaal van oordeel dat de klachten van Dow tegen het oordeel van het Hof in reconventie, dat ten onrechte verlof was verleend voor het maken van een gedetailleerde beschrijving van de productieprocessen van Organik, verworpen dienden te worden.

Het arrest

De Hoge Raad volgde de advocaat-generaal niet. Voor wat betreft de inzagevordering van Dow op grond van artikel 843a Rv verwierp de Hoge Raad het beroep in cassatie en overwoog daarbij onder meer:

Inzagevordering van art. 843a Rv

5.1.1 Onderdeel 1 van het middel richt verschillende klachten tegen onder meer de rov. 4.20-4.23 en 4.75 van het tussenarrest. Die klachten komen in de kern genomen erop neer dat Organik zich niet adequaat en voldoende heeft kunnen verweren tegen de door Dow ingestelde inzagevordering omdat Dow de door haar ingeroepen 52 bedrijfsgeheimen niet heeft gespecificeerd en geconcretiseerd. Ook het hof heeft niet van die bedrijfsgeheimen kennisgenomen en daardoor niet kunnen beoordelen of de gestelde bedrijfsgeheimen van Dow beschermenswaardig zijn en of Organik die bedrijfsgeheimen heeft geschonden. Hierdoor is art. 6 EVRM geschonden, en daarmee het daaruit voortvloeiende recht van Organik op hoor en wederhoor en op een eerlijk proces.

5.1.2 Art. 843a Rv bepaalt dat hij die daarbij rechtmatig belang heeft, op zijn kosten inzage, afschrift of uittreksel kan vorderen van bepaalde bescheiden aangaande een rechtsbetrekking waarin hij of zijn rechtsvoorgangers partij zijn, van degene die deze bescheiden te zijner beschikking of onder zijn berusting heeft. Ook een rechtsbetrekking uit onrechtmatige daad valt binnen de reikwijdte van deze bepaling (Parl. Gesch. Herz. Rv, p. 554). In deze procedure is een zodanige rechtsbetrekking, bestaande in het onrechtmatig verkrijgen en gebruiken van bedrijfsgeheimen, aan de vordering tot inzage ten grondslag gelegd.

5.1.3 De Hoge Raad heeft in HR 13 november 2015, ECLI:NL:HR:2015:3304, NJ 2016/491, rov. 4.1.5 (AIB/Novisem), en HR 9 december 2016, ECLI:NL:HR:2016:2834, NJ 2017/22, rov. 3.2.1-3.2.2 (Synthon/Astellas), een maatstaf gegeven voor het aannemen van het bestaan van een rechtsbetrekking als bedoeld in art. 1019a Rv in verbinding met art. 843a Rv. Die maatstaf leent zich ook voor toepassing op een rechtsbetrekking die voortvloeit uit het onrechtmatig verkrijgen en gebruiken van bedrijfsgeheimen, alhoewel de art. 1019 e.v. Rv daarop niet van toepassing zijn. Dat betekent dat ook in dat geval degene die inzage, afgifte of uittreksel van bewijsmateriaal verlangt, zodanige feiten en omstandigheden

4 ECLI:NL:RBROT:2015:7636, IEPT20151012.

5 ECLI:NL:GHDHA:2016:2225, IEPT20160719.

6 ECLI:NL:GHDHA:2017:57, IEPT20170117.

dient te stellen en met reeds voorhanden bewijsmateriaal dient te onderbouwen, dat voldoende aannemelijk is dat bedrijfsgeheimen onrechtmatig zijn verkregen en gebruikt.

Overeenkomstig de hiervoor bedoelde arresten geldt ook in dit verband dat de vraag wat in het kader van een vordering uit hoofde van art. 843a Rv bij (gesteld) onrechtmatig verkrijgen en gebruiken van bedrijfsgeheimen als een “voldoende” mate van aannemelijkheid kan worden beschouwd, niet in algemene zin kan worden beantwoord. Het komt steeds aan op een waardering van de stellingen en verweren van partijen en de overtuigingskracht van het eventueel reeds overgelegde bewijsmateriaal. Daarbij is uitgangspunt dat niet behoeft te zijn voldaan aan de mate van aannemelijkheid die is vereist voor toewijzing in kort geding van een op (dreigend) onrechtmatig verkrijgen en gebruiken van bedrijfsgeheimen gebaseerde (verbods)vordering.

5.1.4 [...]

5.1.5 Het hof heeft voldoende aannemelijk geacht dat Dow de beschikking heeft over beschermenswaardige bedrijfsgeheimen. Het heeft in het kader van zijn beoordeling van de inzagevordering van art. 843a Rv bovendien voldoende aannemelijk geacht dat Organik bedrijfsgeheimen van Dow over opaque polymeren onrechtmatig heeft verkregen en gebruikt. Het heeft daarbij acht geslagen op de omstandigheden als vermeld in de rov. 4.34 e.v. van het tussenarrest. Die omstandigheden komen op het volgende neer.

(a) Vanaf 2008 hebben ten minste twee voormalig werknemers van R&H met kennis van de bedrijfsgeheimen van Dow voor Organik gewerkt. (rov. 4.35)

(b) Na 2009 heeft Organik twee nieuwe opaque polymeerproducten op de markt gebracht, te weten OPAC 204x en ORGAWHITE 2000, die op essentiële eigenschappen sterk overeenstemmen met het ROPAQUE Ultra product van Dow. Dow heeft voldoende aannemelijk gemaakt dat het praktisch onmogelijk is om een emulsiopolymer met die eigenschappen te produceren zonder kennis van de bedrijfsgeheimen van Dow. (rov. 4.36-4.39)

(c) [hiervoor bij de beschrijving van de Amerikaanse procedure]

5.1.6 Het hof heeft zijn beslissing tot gedeeltelijke toewijzing van de inzagevordering van art. 843a Rv derhalve niet gegrond op de – niet bij Organik en het hof bekende – lijst met 52 bedrijfsgeheimen. Voor zover aan de klachten van onderdeel 1 een ander uitgangspunt ten grondslag ligt, missen zij feitelijke grondslag. Het hof heeft in rov. 4.46 van het tussenarrest geoordeeld dat op basis van de feiten en omstandigheden die Dow heeft aangevoerd en voor zover mogelijk met bewijsmateriaal heeft onderbouwd, weliswaar nog niet definitief kan worden vastgesteld dat daadwerkelijk sprake is geweest van een schending van bedrijfsgeheimen met betrekking tot de opaque polymeren, maar dat een dergelijke definitieve vaststelling niet is vereist voor toewijzing van de inzagevordering van art. 843a Rv. Dat oordeel berust op een juiste rechtsopvatting en is voldoende gemotiveerd. Voor toewijzing van Dows inzagevordering volstond in deze zaak dat op basis van de hiervoor in 5.1.5 bedoelde feiten en omstandigheden en het bewijsmateriaal ter onderbouwing daarvan, was voldaan aan de hiervoor in 5.1.3 genoemde maatstaf.

Het hof heeft in rov. 4.75 van het tussenarrest bovendien vastgesteld dat Organik zich in deze procedure heeft kunnen uitlaten over de feiten en omstandigheden die Dow heeft aangevoerd en het bewijsmateriaal waarmee Dow die feiten en omstandigheden heeft onderbouwd. Het heeft alleen die feiten en omstandigheden en dat bewijsmateriaal ten grondslag gelegd aan zijn oordeel tot (gedeeltelijke) toewijzing van de inzagevordering. Daarmee is voldaan aan de eisen van art. 6 EVRM. Het recht van Organik op hoor en wederhoor en op een eerlijk proces is derhalve niet geschonden. Daaraan doet niet af dat Organik tot op dit moment nog niet heeft kunnen beschikken over een nadere specificatie van de (52) bedrijfsgeheimen van Dow. Overigens heeft het hof overwogen dat de nadere specificatie slechts wordt gebruikt om zoveel mogelijk te voorkomen dat in het kader van de uitvoering van de inzage, vertrouwelijke informatie van Organik aan Dow wordt prijsgegeven (rov. 4.75). Daarmee heeft het hof – zoals ook al hiervoor overwogen in 5.1.4 – een waarborg gegeven voor de bescherming van vertrouwelijke informatie en binnen toelaatbare grenzen gebruikgemaakt van de bevoegdheid die art. 843a lid 2 Rv hem toekent om zo nodig de wijze te bepalen waarop inzage, afschrift of uittreksel zal worden verschaft.

5.1.7 Het voorgaande komt op het volgende neer. Het hof heeft de juiste maatstaf aangelegd bij zijn beslissing tot (gedeeltelijke) toewijzing van de inzagevordering van art. 843a Rv in een geval als het onderhavige waarin aan die vordering het onrechtmatig verkrijgen en gebruiken van bedrijfsgeheimen ten grondslag is gelegd. Bovendien brengt het oordeel van het hof niet mee dat sprake is geweest van schending van art. 6 EVRM en de daaruit voortvloeiende rechten van hoor

en wederhoor en een eerlijk proces. Voor het overige is het oordeel van het hof zozeer verweven met waarderingen van feitelijke aard, dat het in cassatie niet op juistheid kan worden onderzocht; het is ook niet onbegrijpelijk. De klachten van onderdeel 1 treffen derhalve geen doel.

5.2 Nu de klachten van onderdeel 1 niet tot cassatie kunnen leiden, geldt dit ook voor de klachten van de onderdelen 3 en 4 voor zover zij voortbouwen op onderdeel 1. Ook onderdeel 3.2 treft geen doel. Het hof heeft in rov. 4.45 van het tussenarrest overwogen dat ook als de processen van Dow en Organik niet identiek zijn, dat niet uitsluit dat Organik bedrijfsgeheimen van Dow gebruikt. Anders dan Organik aanvoert, volgt daaruit niet dat het hof bij de toewijzing van de inzagevordering van art. 843a Rv de hiervoor in 5.1.3 genoemde maatstaf heeft miskend.’

Voor wat betreft de door het Hof niet toelaatbaar geachte gedetailleerde beschrijving honoreerde de Hoge Raad de cassatieklachten van Dow:

‘Gedetailleerde beschrijving

6.2.1 Het hof heeft in rov. 5.2-5.7 van het tussenarrest – kort gezegd – geoordeeld dat Organik terecht heeft betoogd dat de voorzieningenrechter geen verlot had mogen verlenen voor het laten opstellen van een gedetailleerde beschrijving van de productieprocessen van Organik. Onderdeel 2 klaagt dat het hof hiermee heeft miskend dat de voorzieningenrechter ook bevoegd is of bevoegd kan zijn tot het verlenen van verlot tot het laten maken van een gedetailleerde beschrijving in een zaak waarin deze maatregel strekt ter bescherming tegen schending van bedrijfsgeheimen of het profiteren van wanprestatie.

6.2.2 Art. 1019b lid 1 Rv bepaalt, voor zover in deze zaak van belang, dat de voorzieningenrechter verlot kan verlenen tot het treffen van voorlopige maatregelen ter bescherming van bewijs en dat tot deze maatregelen ter bescherming van bewijs kunnen behoren, naast de reeds in de wet geregelde maatregelen, conservatoir bewijsbeslag en gedetailleerde beschrijving ter zake van vermeend inbreukmakende roerende zaken, bij de productie daarvan gebruikte materialen en werktuigen en op de inbreuk betrekking hebbende documenten. De gedetailleerde beschrijving is nader geregeld in art. 1019d lid 1 Rv.

6.2.3 Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat de gedetailleerde beschrijving is te beschouwen als een variant van het bewijsbeslag. Zij is bovendien gekenschetst als een minder ingrijpend alternatief voor een bewijsbeslag, dat hetzelfde doel kan realiseren. De keuze van een maatregel dient geleid te worden door overwegingen van proportionaliteit en subsidiariteit. (Kamerstukken II 2005/06, 30392, nr. 3, p. 12 en p. 20-21)

6.2.4 In zijn hiervoor in 6.1.2 genoemde prejudiciële uitspraak van 13 september 2013 (Molenbeek) heeft de Hoge Raad geoordeeld dat de wet voldoende grondslag biedt voor het leggen van een bewijsbeslag ook in niet-IE-zaken. De gedetailleerde beschrijving is volgens de hiervoor in 6.2.3 genoemde parlementaire toelichting een variant van het bewijsbeslag en een alternatief daarvoor. Zij kan tot bewijs dienen van stellingen die met andere middelen niet altijd bewezen kunnen worden. Voorts wordt in het onlangs gepubliceerde voorontwerp van wet tot aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de vereenvoudiging en modernisering van het bewijsrecht, de gedetailleerde beschrijving opengesteld voor alle soorten zaken (zie de toelichting op het voorontwerp, p. 56). Het vorenstaande is grond om de gedetailleerde beschrijving reeds nu toelaatbaar te achten in gevallen die voldoende gelijkenis vertonen met gevallen waarop de regeling van art. 1019 e.v. Rv van toepassing is, zoals bij de schending van bedrijfsgeheimen.

6.2.5 De keuze voor de gedetailleerde beschrijving dient te worden geleid door overwegingen van proportionaliteit en subsidiariteit. Art. 1019a leden 1 en 3 Rv, art. 1019b leden 2, 3 en 4 Rv en art. 1019d lid 1 Rv zijn, voor zover nodig, overeenkomstig van toepassing. Voorts gelden de voorwaarden die volgens de hiervoor in 6.1.2 genoemde prejudiciële uitspraak van 13 september 2013 (Molenbeek) in acht moeten worden genomen bij het leggen van een bewijsbeslag, op overeenkomstige wijze voor de gedetailleerde beschrijving, met dien verstande dat de gedetailleerde beschrijving niet alleen betrekking kan hebben op bescheiden in de zin van art. 843a Rv, maar zich ook kan uitstrekken tot inbreukmakende roerende zaken en bij de productie daarvan gebruikte materialen, werktuigen en productieprocessen.

Ten slotte verdient opmerking dat het rechterlijke verlot tot het laten opstellen van een gedetailleerde beschrijving geen verdergaande aanspraken geeft dan het laten opstellen daarvan; noch dit verlot, noch het laten opstellen van de

beschrijving geeft de verzoeker recht op afgifte, inzage of afschrift. De verzoeker ontleent aan het verlot ook niet het recht om bij het opstellen van de gedetailleerde beschrijving aanwezig te zijn (art. 1019d Rv in verbinding met art. 443 lid 2 Rv).'

Noot

Dit arrest illustreert hoe het op zich niet bijster enerverende advocatenbestaan soms toch de allure kan hebben van de avonturen van een Sherlock Holmes. De Hoge Raad bekrachtigt hier een arrest van het Hof Den Haag dat een gedetailleerde beschrijving geeft van een van *checks and balances* voorziene procedure die ervoor moet waken dat een eisende partij prematuur en disproportioneel inzage krijgt in andermans (mogelijke) bedrijfsgeheimen, maar ook moet voorkomen dat de vorderingen van die eisende partij 'in schoonheid sterven' bij gebreke van bewijs. Wat springt er zoal uit?

'Fact finding' in internationaal perspectief

Waarheidsvinding is van oudsher een stiefmoederlijk beoogd onderdeel van het Nederlands burgerlijk procesrecht. De Nederlandse rechter is in grote mate lijdelijk. Een door een procespartij gesteld feit dat niet wordt weersproken is een vaststaand feit. Als op een partij de bewijslast van een feit rust, is die vooral aangewezen op documenten die hij al in zijn bezit heeft. Informatie van de wederpartij kun je achterhalen via getuigenverklaringen, maar menig getuige wordt door zijn geheugen in de steek gelaten. De 'blinde vlek' in dit palet aan bewijsmiddelen zijn de documenten waarover de wederpartij beschikt en waarmee het eigen gelijk mogelijk bewezen kan worden. De kans was – en is – dus niet denkbeeldig dat je een zaak verliest, terwijl het (ontbrekende) bewijs in de aktentas van de wederpartij zit of op diens laptop staat. Als je echter niet kan afdwingen dat het bestaan en de inhoud van dit bewijs aan je kenbaar gemaakt moet worden zul je als procespartij met een verlies geconfronteerd worden. Een civiel proces vertoont daarmee behoorlijke gelijkenissen met een 'potje pokeren'. Dit was – 'in a nutshell' – het Nederlandse procesrechtelijke speelveld. Daarin is de laatste jaren wel wat verandering gekomen, maar voor we daar op ingaan, kijken we eerst naar de situatie aan 'de overkant van de plas'.

Amerikaans procesrecht is sinds het eind van de jaren dertig op een fundamenteel andere leest geschoeid. De in 1938 vastgestelde herziening van de Federal Rules of Civil Procedure gaan uit van het beginsel dat de waarheid en de feiten in een procedure zoveel mogelijk op tafel dienen te liggen, zodat het partijdebat zich vooral kan concentreren op de vraag wat het recht is dat bij die feiten hoort. 'Civil discovery' houdt – kort gezegd – in dat bij de start van een procedure alle informatie over in de procedure toelaatbaar bewijs door partijen kenbaar moet worden gemaakt en partijen gehouden zijn om bijvoorbeeld alle documenten die bewijs bevatten over te leggen. Daarmee staat waarheidsvinding dus voorop, met als voordeel dat

relatief veel zaken zich in een vroeg stadium laten schikken, zodra duidelijk is wat de feiten zijn. Nadeel is dat 'discovery' een tijdrovend proces is en dus ook in een vroeg stadium van een procedure hoge advocatenrekeningen veroorzaakt.

In deze zaak heeft in de Amerikaanse ITC-procedure tussen Organik en Dow 'discovery' plaatsgevonden. Dat bracht onder meer aan het licht dat Organik over bedrijfsgeheimen van Dow beschikt en wat Organik, dan wel haar individuele medewerkers, zoal gedaan hadden om het bewijs daarvan zo mogelijk te laten 'verdwijnen'. In die Amerikaanse procedure circuleerde uiteindelijk een lijst met 52 bedrijfsgeheimen. Met dit Amerikaanse bewijs is de vervolgens gestarte Nederlandse procedure uiteraard ook gebaat, maar de door de ITC uitgevaardigde 'protective order' stond het gebruik van dit 'Amerikaanse bewijs' in de Nederlandse procedure niet toe. Om haar gelijk bij de Nederlandse rechter te kunnen halen, diende Dow dus datzelfde bewijs weer met behulp van Nederlandse procesrechtelijke middelen zien te achterhalen.

Dat Nederlandse procesrecht kent geen verplichting om alle voor het bewijs relevante informatie kenbaar te maken of om alle documenten die als bewijs kunnen dienen op tafel te leggen. Sinds 2002 kent het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in artikel 21 wel de verplichting voor procespartijen om 'de voor de beslissing van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren'. De sanctie op overtreding van de verplichting is dat de rechter dan 'daaruit de gevolgtrekking [kan] maken die hij geraden acht'. Dat klinkt onheilspellend – en is het ook – maar in de praktijk blijft artikel 21 Rv toch grotendeels een 'tandeloze tijger'. Als ik immers niet kan bewijzen dat de wederpartij heeft gelogen of de feiten 'creatief heeft geselecteerd', kan die rechter ook niet goed aan zijn gevolgtrekkingen toekomen. Kortom, een onwillige wederpartij komt nog steeds ver wanneer hij de relevante feiten onder het tapijt wil vegen.

De exhibitieplicht van artikel 843a Rv helpt procespartijen ook bij het boven water krijgen van de waarheid. Die bepaling maakt het – kort gezegd – mogelijk om inzage te krijgen in 'bepaalde bescheiden' – waaronder gegevens op een gegevensdrager – 'aangaande een rechtsbetrekking' waarin iemand partij is. Een probleem van die bepaling is dat ik weliswaar die inzage kan vorderen, maar als vervolgens blijkt dat de betreffende bescheiden niet meer bestaan, ik nog steeds met lege handen sta. In de Amerikaanse procedure bleek dat door een voormalig medewerker van Dow een harde schijf uit een computer was verwijderd, met een hamer stukgeslagen en bij het afval gegooid. Een andere voormalige Dow-medewerker had meer dan 2.700 bestanden van zijn laptop gewist en was vervolgens die laptop en ten minste twintig gegevensdragers verloren. In dergelijke situaties vist iemand met een recht op inzage nog steeds achter het net.

Een verzoek om exhibitie op grond van artikel 843a Rv 'triggert' wellicht juist ook de vernietiging van bewijs door deze 'doe-het-zelvende' medewerkers. Om die reden is (a) het kunnen leggen van beslag op dat bewijs en (b) het in

bewaring kunnen geven daarvan bij een derde, een onmisbaar instrument om waarheidsvinding handen en voeten te geven. De mogelijkheid om ‘bewijsbeslag’ te kunnen leggen is voor intellectuele eigendomszaken per 1 mei 2007 specifiek vastgelegd in artikel 1019b Rv ter implementatie van de Europese Handhavingsrichtlijn van 2004.⁷ Dat wettelijke regiem is echter alleen van toepassing bij de handhaving van intellectuele eigendomsrechten en bijvoorbeeld bedrijfsgeheimen zijn geen intellectuele eigendomsrechten in de zin van deze bepalingen.⁸ Daar is Dow derhalve niet mee geholpen.

Creatieve juridische geesten⁹ hebben vanaf het begin van de jaren negentig bepleit dat de in 1992 in artikel 730 Rv geïntroduceerde mogelijkheid tot het leggen van conservatoir beslag tot afgifte van zaken en levering van goederen in combinatie met de exhibitieplicht van artikel 843a Rv het leggen van een bewijsbeslag mogelijk maakt. Deze pleitbezorgers van een modernisering van het burgerlijk procesrecht werden beloond in het *Molenbeek*-arrest van de Hoge Raad van 13 september 2013.¹⁰ Daarin oordeelde de Hoge Raad – constaterende dat de wetgever het voorlopig liet afweten – dat een bewijsbeslag ook in niet-IE-zaken mogelijk is. De Hoge Raad liet zich daarbij mede inspireren door de wettelijke regels voor het bewijsbeslag in IE-zaken en benadrukte onder meer dat het beslag conform artikel 843a Rv slechts gelegd kan worden op ‘bepaalde bescheiden’. Die ‘bescheiden’ moeten door de verzoeker in zijn verzoekschrift tot het verkrijgen van verlof tot het leggen van beslag ‘zo precies te worden omschreven als in de gegeven omstandigheden redelijkerwijs [...] kan worden verlangd’. De reden daarvoor is dat ‘de beslaglegging niet mag ontaarden in een fishing expedition’, aldus de Hoge Raad. Daarmee is ook direct duidelijk dat dit Nederlandse bewijsbeslag en de exhibitieplicht van artikel 843 Rv weinig van doen hebben met ‘US-style-discovery’. Dat laatste is juist een zoektocht naar bewijs – een ‘fishing expedition’ – terwijl artikel 843a Rv beperkt is tot het opvragen van bewijs waarvan men het bestaan al weet of redelijkerwijs kan onderbouwen.¹¹

Dit was de achtergrond van deze procedure waarin Dow – volgend op de inbeslagname en inbewaargeving van verschillende documenten – inzage daarin vorderde. Daar was het immers allemaal om te doen.

Maatstaf voor het aannemen van een rechtsbetrekking

Dow vordert in kort geding – voordat in een bodemprocedure is beslist of Organik wel of niet onrechtmatig heeft gehandeld – inzage. Mocht de bodemrechter uiteindelijk oordelen dat Dow geen beschermenswaardige bedrijfsgeheimen had of dat Organik daar geen onrechtmatig gebruik van heeft gemaakt – dan heeft Dow met die inzage ten onrechte kennis kunnen nemen van wat wellicht beschermenswaardige bedrijfsgeheimen zijn. De door de rechter in kort geding te beantwoorden vraag is dus of het wel aannemelijk is dat Organik onrechtmatig zou kunnen hebben gehandeld en welke maatstaf daarbij gehanteerd dient te worden.

Die vraag had de Hoge Raad – binnen de context van artikel 1019a Rv inzake de handhaving van intellectuele eigendomsrechten – al beantwoord in het arrest *AIB v Novisem* van 2015¹² en *Synthon v Astellas* van 2016.¹³ Het arrest *Dow v Organik* leert dat diezelfde maatstaf ook geldt voor niet-IE-zaken. Die arresten leren dat het uitgangspunt daarvoor is dat de mate van aannemelijkheid van onrechtmatig handelen lager is dan vereist is voor toewijzing van een voorlopige voorziening in kort geding. Dat is een duidelijke vingerwijzing van de Hoge Raad.¹⁴ Voor het overige moet de lagere rechter het doen met de weinig verrassende aanwijzing dat ‘daarbij de stellingen en verweren van partijen en de overtuigingskracht van het eventueel reeds overgelegde bewijsmateriaal dienen te worden betrokken’. Voor wat betreft dat laatste schept de Hoge Raad ook in het *Dow*-arrest niet meer duidelijkheid.

De A-G had geoordeeld dat het arrest van het Hof geen stand zou kunnen houden, omdat het Hof de uit de Amerikaanse procedure komende lijst met 52 (niet nader

7 Richtlijn 2004/48/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende de handhaving van intellectuele-eigendomsrechten. *PbEG* 2004 L 157/45.

8 Zie MvT Wet Bescherming Bedrijfsgeheimen, nr. 1.3, p. 250-251 (*Kamerstukken II* 2017/18, 34821, 3).

9 Zie daarover: W.A. Hoyng, ‘Vier procesrechtelijke wensen’, in: B.W.M. Nieskens-Ishphoring, M.J.G.C. Raaijmakers, J. Spier & J.B.M. Vranken (red.), *In het nu, wat worden zal* (Schoordijk-bundel), Deventer: Kluwer 1991, p. 108-111; J.M. Barendrecht & W.A.J.P. van den Reek, *WPNR* 1994, afl. 6155, p. 739-745; M.M.L. Harreman, *Conservatoire beslagen tot afgifte en levering* (diss. EUR), Den Haag: BJu 2007, p. 43-44; J. Ekelmans, *De exhibitieplicht* (diss. Maastricht), Deventer: Kluwer 2010, § 13.2.4; J.R. Sijmonsma, *Het inzagerecht* (diss. Maastricht), Deventer: Kluwer 2010, hoofdstuk 14, p. 217; R.H. de Bock, *Tussen waarheid en onzekerheid: over het vaststellen van feiten in de civiele procedure* (diss. Tilburg), Deventer: Kluwer 2011, § 4.7.1; H.W.B. thoe Schwartzberg, *Civiel bewijsrecht voor de rechtspraak*, Apeldoorn: Maklu 2013/45; H.J. Snijders, C.J.M. Klaassen

& G.J. Meijer, *Nederlands burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2011/448; H.B. Krans, *Nederlands burgerlijk procesrecht en materieel EU-recht*, Deventer: Kluwer 2010, p. 136-140; A.S. Rueb, *Compendium burgerlijk procesrecht*, Deventer: Kluwer 2011/18.3.8; A.W. Jongbloed, *Executierecht*, Deventer: Kluwer 2011/6.41; H.L.G. Wieten, *Bewijs*, Deventer: Kluwer 2012/4.6.3; H.A. Stein, *Goed beslagen*, Deventer: Kluwer 2010, § 49A, p. 61-62 en J.G.A. Linssen, ‘Bewijsbeslag’, in: A.J. van der Meer, J.G.A. Linssen & J.C. van Oven (red.), *De reikwijdte van het beslag*, Den Haag: BJu 2009, p. 24-26. Zie voor een overzicht: Conclusie A-G Wesseling-van Gent d.d. 26 april 2013, ECLI:NL:PHR:2013:BZ9958.

10 HR 13 september 2013, ECLI:NL:HR:2013:BZ9958, *NJ* 2014/455, m.nt. H.B. Krans (*Molenbeek / Begeer c.s.*)

11 Maas wijst er in zijn noot bij het *Dow*-arrest (*BIE* 2018/34, p. 268-269) op dat dit onder het conceptwetsvoorstel tot aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de vereenvoudiging en modernisering van het bewijsrecht mogelijk gaat veranderen. Daarin is in art. 149a en 149b Rv een disclosure-verplichting

opgenomen die partijen verplicht om voorafgaand aan een procedure alle informatie te verzamelen die in de gegeven omstandigheden voorzienbaar van belang is voor de oplossing of beslechting van het geschil. Zie daarover nader: www.internetconsultatie.nl/bewijsrecht.

12 HR 13 november 2015, ECLI:NL:HR:2015:3304, IEPT20151113, *NJ* 2016/491.

13 HR 9 december 2016, ECLI:NL:HR:2016:2834, IEPT20161209, *NJ* 2017/22.

14 Maas stelt zich in zijn noot bij het *Dow*-arrest (*BIE* 2018/34, p. 268) overigens op het standpunt dat deze aannemelijkheidstoets van de Hoge Raad zwaarder is dan wat de wetgever bij artikel 843a Rv voor ogen stond, nu in de parlementaire geschiedenis is te lezen dat de rechtsbetrekking nog niet in rechte hoeft vast te staan (*Kamerstukken II* 2011/12, 33079, 3, p. 9). Het komt mij echter voor dat het feit dat de rechtsbetrekking niet – definitief – hoeft vast te staan om aanspraak op inzage te kunnen maken, niet uitsluit dat het bestaan van een rechtsbetrekking wel enigszins aannemelijk dient te zijn als voorwaarde voor toewijzing.

omschreven) bedrijfsgeheimen weliswaar niet aan de beslissing om inzage te verlenen ten grondslag had gelegd, maar die lijst wel ter beschikking zou worden gesteld aan de door het Hof benoemde deskundige. Die zou diens inzagebeslissing mede daarvan laten afhangen, zonder dat Organik die lijst kende of zich daarover kon uitlaten. De A-G meende dat het Hof zelf – in plaats van die deskundige – diende te beslissen op grond van welke (juridische) criteria de inzage kon plaatsvinden, en dat partijen in de gelegenheid dienden te zijn zich daarover uit te laten. De Hoge Raad volgde de A-G niet en stelde voorop dat het Hof de aannemelijkheid van het bestaan van de voor inzage vereiste rechtsbetrekking niet op die lijst met 52 bedrijfsgeheimen had gebaseerd, maar op de overige feiten en omstandigheden, zoals de doe-het-zelvende voormalige werknemers van Dow, die respectievelijk een harde schijf stuksloegen of meer dan 2.700 bestanden hadden gewist, waardoor Organik ‘niet de indruk heeft kunnen wegemen dat zij en de [...] voormalig werknemers van Dow hebben gepoogd bewijsmateriaal van de schending van bedrijfsgeheimen te laten verdwijnen’. Een klassiek geval van een ‘waar rook is, is vuur’-redenering en omdat Organik zich over deze ‘rook’ had kunnen uitlaten, meende de Hoge Raad dat aan het ‘hoor-en-wederhoor-vereiste’ van artikel 6 EVRM voldaan was.

Ik heb de indruk dat hierin vooral gelezen dient te worden dat de Hoge Raad een ruime discretionaire bevoegdheid toekent aan de feitenrechter en vooralsnog geen aandring heeft om die feitenrechter te gaan micro-managen. Nu de praktijkervaring met dit onderwerp beperkt is, en het onvermijdelijk is dat de aannemelijkheid van onrechtmatigheid in grote mate afhankelijk is van een waardering van de feiten door de feitenrechter, lijkt het mij verstandig dat de Hoge Raad die feitenrechter de nodige manoeuvreerruimte geeft. Aldus kan de nodige praktijkervaring worden opgedaan, voordat wellicht meer concrete criteria kunnen c.q. moeten worden geformuleerd.

De Hoge Raad casseerde het arrest van het Hof vervolgens voor wat betreft het oordeel van het Hof dat ten onrechte verlov was verleend voor het opstellen van een zogeheten ‘gedetailleerde beschrijving’ van de productieprocessen van Organik. Dit specifieke bewijsmiddel is te vinden in de artikelen 1019b en 1019d Rv, die slechts zien op de handhaving van intellectuele eigendomsrech-

ten. Om die reden oordeelde het Hof dat dit middel niet beschikbaar zou zijn in niet-IE-zaken, zoals bij schending van bedrijfsgeheimen of wanprestatie. De Hoge Raad was niet onder de indruk van deze formele argumentatie. Hij kende vooral gewicht toe aan het feit dat een gedetailleerde beschrijving gezien kan worden als een variant van en alternatief voor een bewijsbeslag, dat nu juist ook in niet-IE-zaken beschikbaar is, zoals de Hoge Raad in zijn *Molenbeek*-arrest van 2013 heeft geleerd. De Hoge Raad laat zich vervolgens leiden door overwegingen van praktische aard en constateert dat verlov tot het opstellen van een gedetailleerde beschrijving – evenals bij het in beslag nemen van ander bewijs – nog geen recht op afgifte van of inzage in die gedetailleerde beschrijving geeft. Dat vereist vervolgens weer een separate toetsing door de rechter, waarbij het door het Hof Den Haag in deze procedure ontwikkelde draaiboek voor inzage in het in beslag genomen bewijs weer van stal gehaald kan worden.

Deze procedure laat zien dat procederen over bedrijfsgeheimen gepaard gaat met lastige juridische dilemma’s en gekenmerkt wordt door de nodige procesrechtelijke hindernissen. Om te waarborgen dat een benadeelde partij dan toch binnen een redelijk termijn ‘zijn recht kan halen’ zonder dat de aangesproken partij door het uit de kast gehaalde ‘processuele geweld’ wordt ‘platgewalst’ dient de rechter enerzijds een goed juridisch inzicht te hebben, maar anderzijds ook praktisch te zijn en weten aan te pakken. Dat is dus een uitdagend terrein voor rechters en advocaten.

De amper een maand na dit arrest van 28 september 2018 op 23 oktober 2018 in werking getreden Wet Bescherming Bedrijfsgeheimen en de achterliggende Europese Bedrijfsgeheimenrichtlijn zullen de komende jaren goed zijn voor de nodige door de rechtspraak op te lossen puzzels.¹⁵ Zo leert bijvoorbeeld het vonnis van de Rechtbank Midden-Nederland van 8 augustus 2018 in de zaak *Wärtsilä v Aegir*¹⁶ dat het auteursrecht ook een belangrijk wapen kan zijn in de strijd tegen ongeautoriseerde verspreiding van bedrijfsgeheimen en een additionele mogelijkheid voor het leggen van (bewijs)beslag kan opleveren. In combinatie met het voorliggende conceptwetsvoorstel tot aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, dat ten doel heeft het bewijsrecht te vereenvoudigen en te moderniseren,¹⁷ levert dat de nodige onderwerpen voor nader (scriptie-)onderzoek op. ■

15 Zie bijvoorbeeld het vonnis van de Rechtbank Den Haag van 20 maart 2019, *Future Crops v Certhon*, ECLI:NL:RBDHA:2019:2729, IEPT20190320, waar de rechtbank nader ingaat op de stelplicht bij een schending van een bedrijfsgeheim: ‘4.9 [...]’.

Future Crops zal daarom zodanig concreet moeten stellen dat de door haar ontwikkelde knowhow in fase 1 uniek is, zodat Certhon zich daarover weliswaar kan uitlaten, maar niet zodanig dat Future Crops daarmee inzicht geeft in de werking

van de combinaties van technieken. [...]’
16 ECLI:NL:RBMNE:2018:3715, IEPT 20180808

17 Zie daarover: www.internetconsultatie.nl/bewijsrecht.